

PREDGOVOR

Slovenija je prva lastna katalogizacijska pravila dobila leta 1947 (*Abecedni imenski katalog*¹), leta 1967 pa je izšla druga izdaja², ki je bila že usklajena s pariškimi načeli. Kasneje smo po dogovoru komisij za katalogizacijo zaradi poenotene obdelave gradiva v nacionalnih knjižnicah bivše Jugoslavije sprejeli *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* (v nadaljnjem besedilu PPIAK) Eve Verone, vendar smo v praksi ohranili uporabo nekaterih določil prejšnjega pravilnika. Za katalogizacijo vseh vrst neknjižnega gradiva smo uporabljali ustrezne ISBD-je.

Ob uveljavitvi slovenskega vzajemnega kataloga COBIB smo ugotovili, da je katalogizacijska praksa v naših knjižnicah v resnici zelo različna. Stanje se je še poslabšalo, ker so izhajale nove izdaje ISBD-jev in je pravilnik začel zastarevati. Veljavna določila so bila tako razpršena v različnih publikacijah, člankih in sklepih Komisije za katalogizacijo pri ZBDS. Za rešitev stanja so bile pregledane različne možnosti:

- 1) prevod PPIAK,
- 2) prevod angloameriških katalogizacijskih pravil (AACR2),
- 3) priprava novega slovenskega pravilnika.

Zaradi zastarelosti prevod PPIAK ni bil smiseln, zaradi velikih razlik pa tudi ne prehod na uporabo angloameriških pravil. Izdelava novega pravilnika, ki bi z upoštevanjem najnovejših mednarodnih priporočil sicer temeljil tako na prejšnjem slovenskem pravilniku kot na PPIAK, je seveda dolgoročen projekt. Ta publikacija predstavlja njegovo prvo fazo, in sicer pregled stanja oz. pravil, ki veljajo v slovenskem vzajemnem katalogu. Cilj pregleda je bil na enem mestu zbrati navodila za uporabo različnih veljavnih pravilnikov, pa tudi dogovore in sklepe strokovnih teles.

Struktura priročnika je okvirno povzeta po skrajšani izdaji angloameriških pravil (*The Concise AACR2 / prepared by Michael Gorman. 1998 revision. Chicago : ALA, 1999*), ki je namenjena študentom, začetnikom in vsem knjižničarjem, ki se morajo s tem delom seznaniti, vendar niso nujno (samo) katalogizatorji. Zato je posebej primerna za knjižničarje v manjših knjižnicah, ki niso specialisti za katalogizacijo, morajo pa obvladati obdelavo različnih vrst gradiva.

V Sloveniji večina knjižnic sodeluje v vzajemnem katalogu COBIB v okviru sistema COBISS. Čeprav je kadrovska zasedba v teh knjižnicah zelo različna, so kriteriji za kakovost zapisov enaki za vse članice. Pri pripravi tega priročnika smo zato upoštevali najpogostejše probleme, ki jih opažamo pri spremljanju dela katalogizatorjev, in vsebino priročnika temu ustrezno priredili. Priročnik je sestavljen tako, da vsebuje določila za katalogizacijo vseh vrst knjižničnega gradiva, od tiskanih monografskih in serijskih publikacij do vseh vrst neknjižnega gradiva in člankov oz. sestavnih delov. Ob posameznih točkah so reference na določila v obstoječih standardih in pravilnikih ter na sklepe Komisije za katalogizacijo pri ZBDS. Določila, ki izražajo uveljavljeno prakso, so podčrtana. Posebej pa želimo opozoriti, da je ta priročnik lahko le osnovni pripomoček pri katalogizaciji in enako kot *The Concise AACR2* primeren predvsem za začetnike in knjižničarje, ki se s katalogizacijo ukvarjajo občasno in v manjšem obsegu. Knjižničarji, ki se ukvarjajo večinoma ali izključno s katalogizacijo, bodo vsaj pri bolj zapletenih primerih še vedno uporabljali ustrezne ISBD-je in PPIAK.

Pregled obstoječih pravil in katalogizacijske prakse je pomembna prva faza pri pripravi novega slovenskega pravilnika. Zato bomo sistematično spremljali uporabo tega priročnika ter zbirali pripombe in predloge. Na podlagi teh izkušenj in z upoštevanjem mednarodnih priporočil bomo pripravili izhodišča za nov pravilnik, ki bo za katalogizatorje obsežnejši in trajnejši pripomoček.

December 2000

Zlata Dimec

¹ Abecedni imenski katalog. Ljubljana : DZS, 1947

² Kalan, Pavle. Abecedni imenski katalog. Nova izd. Ljubljana : DBS : NUK, 1967

UVOD

Katalogizacijska pravila, ki jih vsebuje ta priročnik, izhajajo še iz obdobja klasičnih listkovnih katalogov in so namenjena izdelavi abecednega imenskega kataloga, urejenega po abecedi imen avtorjev oz. naslovov.

Abecedni imenski katalog velja za osnovni knjižnični katalog, torej seznam publikacij in/ali drugega gradiva, ki je dostopno v knjižnici. Glede na pariška načela naj bi bilo iz abecednega imenskega kataloga razvidno:

- 1) ali knjižnica ima publikacijo, za katero sta znana avtor in/ali stvarni naslov,
- 2) katera dela določenega avtorja ima knjižnica,
- 3) katere izdaje določenega dela so v knjižnici.

Listkovni katalog mora za vsako publikacijo vsebovati vsaj en vpis, in sicer takega, po katerem bo uporabnik najverjetneje iskal. Pravila pa poleg tega določajo še, v katerih primerih so poleg glavnega vpisa potrebni še dodatni. Če knjižnica vodi samo abecedni imenski katalog, je torej iskanje možno najmanj po enem dostopnem elementu. V računalniškem katalogu pa en sam zapis vsebuje vse dostopne elemente, ki so sicer razpršeni po različnih listkovnih katalogih, zato postaja razlikovanje med glavnimi in dodatnimi vpisi nepotrebno. Vendar računalniški katalog lahko služi tudi za izpisovanje listkovnih katalogov ali drugih seznamov (npr. bibliografij), pri katerih je vsaka publikacija izpisana samo enkrat, in v takih primerih so nekatera na videz zastarela določila katalogizacijskih pravil še vedno uporabna.

Glede na usmeritve, ki se kažejo tudi v okviru IFLE, in glede na model, prikazan v njeni študiji *Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise*³, pa lahko v prihodnosti pričakujemo nastanek novih katalogizacijskih pravil, ki bodo prirejena razvoju novih tehnologij.

³ Functional requirements for bibliographic records. München : Saur, 1997 (Slov. prevod: Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise. Ljubljana : Filozofska fakulteta, 2000)